

KARI PALONEN

Poliittinen ajattelu politiikan ulottuvuutena

Tunnettu aatehistorioitsija Quentin Skinner katsoo poliittisen elämän asettavan ongelmat politiikan teoreetikolle. Tähän teesiin kiteytyy skinneriläinen kumous poliittisen ajattelun tutkimuksessa. Professori Kari Pilonen käsittelee tämän teesin tulkintamahdollisuuksia politiikan teoriassa sekä jatkaa sitä mahdollisuudella lukea paitsi teoreetikkoja poliitikkoina myös poliitikkoja teoreetikkoina.¹

■ ”For I take it that political life itself sets the main problems for the political theorist, causing a certain range of issues to appear problematic, and a corresponding range of questions to become the leading subjects of debate.”

Skinner katsoo siis, että itse poliittinen elämä asettaa politiikan teoreetikolle, saa aikaan sen että tietty teemajoukko näyttäytyy ongelmallisena ja sitä vastaavasta joukosta kysymyksiä tulee keskeisiä kiistakohteita.

Tämä arvoituksellinen virke Quentin Skinnerin esipuheessa tarjoaa avaimen ymmärtää hänen teostaan *The Foundations of Modern Political Thought*. Virke viittaa poliittisen ajattelun tutkimuksen käännekohtaan, jota olen kutsunut skinneriläiseksi kumoukseksi.² Kuitenkaan Skinner ei koskaan ole itse palannut tähän virkkeeseen, ja hämmästyttävästi myös hänen tuotantonsa kommentoijat ovat onnistuneet sivuuttamaan sen. Tarkoitukseni on tässä sekä eksplikoida Skinnerin virkkeen ’pointtia’ ja havainnollistaa sen kumouksellista merkitystä, harjoittaen sitä mitä Max Weber kutsui perspektiivin yksipuoliseksi kärjistykseksi.³ Lopuksi teen ilmauksesta joitakin lisäpäätelmiä, joita Skinner itse ei ole nimenomaisesti tehnyt.

Skinnerin myöhempää sanastoa käyttä-

en voi sanoa, että siteeraamani ilmaus on esimerkki poliittisen elämän ja poliittisen teoretisoinnin suhteissa siitä mitä hän nimittää retoriseksi uudelleen kuvaukseksi. Kuten Skinner korostaa *Reason and Rhetoric in the Philosophy of Hobbes* -teoksensa retoriikan politiikkaa käsittelevässä luvussa, vastakohta poliittisen elämän ja poliittisen ajattelun välillä viittaa suhteeseen *negotiumin* ja *otiumin*, aktiivisen ja mietiskelevän elämäntyylin, välillä (Skinner 1996, 66–110).⁴ Filosofian ja (luonnon-)tieteen traditiot ovat ottaneet kantaa *otiumin* puolesta, kun taas retoriset ja sofistiset ajatustyyli-asettuneet *negotiumin* puolelle. Myös useimmat ’poliittisen filosofian’, ’poliittisen ajattelun historian’ tai ’politiikan tieteen’ edustajat ovat luokitelleet politiikan likaiseksi ja toisarvoiseksi ilmiöksi.

Poliittista elämää *otiumin* kannalta tarkastelevat voivat hyvinkin myöntää sen kontingenttiuden, mutta näkevät tehtäväkseen juuri tämän kontingenssin supistamisen. Poliittisia käytäntöjä tarkastellaan joko ylhäältä, ikään kuin teorioiden sovellutuksina, tai alhaalta, ilmauksena niistä säännönmukaisuuksista, joilla politiikka toimintana pyritään ”selittämään”, toisin sanoen osoittamaan ilmaukseksi jostakin muusta kuin politiikasta. Ei olekaan ihme, että politiikasta puhuttaessa journalistit helpommin kuin tutkijat onnistuvat välttämään politiikan ulkopuolisia selityksiä, eikä heille ei ole mahdollista kokonaan sivuuttaa sitä, mitä yksilöt itse katsovat tekevänsä toimiessaan poliittisesti.

Siteeramallani ilmauksella Skinner viittaa sellaiseen tyyliin puhua politiikasta, joka ei *a priori* pyri supistamaan sen kontingenttiutta. Max Weberin tavoin hän on päinvastoin valmis käyttämään kontingenssia, sen kaikissa eri ilmaisumuodoissa, välineenä politiikan paremmin ymmärtämiseen. Muutamia vuosia sitten hän muotoili tämän korostamalla sitä että hän puhui sen puolesta, että ajattelun historian kontingenssi on suurempaa kuin mitä A. O. Lovejoyta ja hänen tutkimusohjelmaansa esittivät: ”I tried once more to speak up for a more radical contingency in the history of thought”.⁵ Tässä voidaan käsitykseni mukaan erottaa

ensimmäinen ulottuvuus siitä, mitä Skinner tarkoittaa poliittisen elämän ensisijaisuudella suhteessa poliittiseen ajatteluun.

Skinnerin formulointi edellyttää eron tekemistä toimijain ja teoreetikkojen välillä, ja toinen ulottuvuus siinä onkin tämän eron hyväksikäytössä. Toimijain itseymmärrys oman toimintansa tilanteesta ei ole auktoritatiivinen, mutta sen huomioon ottaminen on välttämätön edellytys heidän toimintojensa paremmalle ymmärtämiselle. Tätä tarkoitusta varten on politiikan teoreetikon käytävä keskustelua siitä, mitä vaihtoehtoisia toimintasuuntia toimijoilla oli käytettävissään, niistä poliittisista kielistä, joilla poliittinen kamppailu esitettiin tarkasteltavassa tilanteessa sekä niistä normatiivisista horisonteista, joista käsin toimijat arvottivat vaihtoehtoisten poliitikkojen arvoa ja merkittävyyttä. Vain ottamalla huomioon tällaisia poliittisen toimijan tilanteelle perustavia ulottuvuuksia voi politiikan teoreetikolla olla mahdollista ymmärtää poliitikkojen toimintaa paremmin kuin nämä itse.

Ero poliittisten toimijoiden ja heidän toimintansa tutkijoiden välillä riippuu tietysti näkökulmasta. Toisin sanoen ei tarvitse kieltää sitä, että käytettävissä olevat teoreettiset tarkastelukulmat asettavat rajoituksia myös poliittisille toimijoille, ja historioitsijan vaikeus onkin usein tällaisten rajojen identifioinnissa. Tätä korostaa myös Skinner silloin kun hän vaatii konventioiden tunnistamisen historiallistamista, kritiikkinä puheaktiteoriassa tavallisten triviaalien esimerkkien käytölle.⁶

Poliittisen toimijan kysymyksenasettelu, käsittehorisontit ja käytettävissä olevat normatiiviset kielet ovat aina myös ilmausta siitä, että hekin ovat omaksuneet joitakin teorioita, joko omalta ajaltaan tai vanhemmilta ajoilta. Tällaisten teorioiden vastaanoton merkitys poliitikolle on kuitenkin kaksinainen kysymys. Teorioista voi helposti tulla toimijoille kahleita, jotka sitovat heidät sellaisiin tulkintoihin tai tilannearviointiin, jotka voivat viedä heitä poliittisesti harhaan. Pyrkimys perehtyä syvemmin teoreettisiin kiistoihin voi myös johtaa toiminnasta pidättäytymiseen ja poliittisen voimattomuuden kokemukseen. Poliittisten toimijoi-

den keskustelujen ja ratkaisujen paremmin ymmärtämiseen tutkijain keskuudessa ei riitä sen tietäminen, mitä nämä poliitikot ovat lukeneet tai mitä ja kenen professorin alaisuudessa he ovat opiskelleet. Lisäksi on noteerattava se, miten kukin poliitikko käsittelee teoreettista taustatietoa oman poliittikkansa välineenä. Teesi poliittisen elämän ensisijaisuudesta auttaa meitä ymmärtämään, kuinka merkittävän poliitikon tunnusmerkkejä on riippumattomuus akateemisista muodeista ja sellainen poliittinen arvostelukyky, jossa teorioita arvioidaan sen mukaan kuinka hyvin ne sopivat poliittiseen tilanneanalyysiin.

Luther ja protestanttiset ruhtinaat poliitikkoina

Teoreetikkojen käyttö poliitikkojen haamu-kirjoittajina ei ole mitään uutta. Skinner käsittelee *The Foundations* -teoksessaan ruhtinaiden ja heidän neuvonantajien suhteita renessanssin ja reformaation ajan politiikassa. Yksi teoksen mainioimmista jaksoista on se, jossa hän käsittelee luterilaisen ruhtinaiden osuutta reformaation ajan saksalaisessa juridisessä ja valtiosääntödebatissa.⁷ Speierin vuoden 1529 *Reichstag* johti kriisiin, joka uhkasi koko luterilaisen 'liikkeen' poliittista olemassaoloa. Tässä tilanteessa luterilaisuuteen kääntyneet ruhtinaat ymmärsivät että Lutherin opin tarkistus on paikallaan. Hessenin ja Saksin ruh-

1. Tekijän toimittama suomenkielinen versio Cambridgeissa 10.–12.4.2002 järjestetyssä konferenssissa *Rethinking the Foundations. 25 years of Quentin Skinner's Foundations of Modern Political Thought* pidetystä esitelmästä.

2. Kari Palonen (2003) *Quentin Skinner. History, Politics, rhetoric*, Cambridge: Polity, luku 4.

3. Max Weber (1904) Die 'Objektivität' sozialwissenschaftlicher und sozialpolitischer Erkenntnis. Teoksessa *Gesammelte Aufsätze zur Wissenschaftslehre*, Tübingen: Mohr 1973, 146–214, s. 191.

4. Quentin Skinner (1996) *Reason and Rhetoric in the Philosophy of Hobbes*, Cambridge: CUP, 66–110.

5. Quentin Skinner (2002b) *Visions of Politics*, Osa 1, *Regarding Method*, Cambridge: CUP, 176.

6. Quentin Skinner (1970) "Conventions and the Understanding of Speech Acts", *The Philosophical Quarterly* 20, 118–138.

7. Quentin Skinner (1978) "The Foundations of Modern Political Thought, Vol. II, *The Age of Reformation*, Cambridge: CUP, 194–206.

tinaat antoivat neuvonantajinaan toimiville oppineille tehtäväksi etsiä teoreettista oikeutusta sille, miten Lutherin oppi pidättyä vastarintaan maallista esivaltaa kohtaan olisi yhdistettävissä tottelemattomuuteen Habsburgien valtakunnan keisaria ja hänen katolisia liittolaisiaan vastaan. Periksi antaminen keisarikunnan viranomaisille olisi merkinnyt luterilaisen kerettiläisyyden tuhkauttamista ja sitä tukevien ruhtinain vallon loppua.

Skinner epäilemättä arvostaa myös Lutherin tiettyä poliittista taitavuutta siinä, että hän yleensä saattoi esittää opin, joka lopetti koko vuosisataisen kiistan hengellisen ja maallisen hallitusvallan, *sacerdotiumin* ja *regnumin* välillä.⁸ Näin Skinner tekee ymmärrettäväksi sen, miten Lutherin poliittinen siirto lähes välittömästi sai tuen koko joukolta maallisen hallitusvallan edustajia. Tunnusomaista Skinnerille onkin lukea reformoijia, kuten Lutheria, Calvinia tai Knoxia, täysimittaisina poliitikkoina, jotka eivät tyytyneet julistamaan tiettyä oppia, vaan aina ymmärsivät myös opin legitimoinnin tarpeen, toisin sanoen retorisen ulottuvuuden olennaiseksi osaksi itse oppia. Kristinuskon ja kirkon historia tarjosi heille riittävästi esimerkkejä siitä että mikään teologinen oppikaan ei koskaan saavuta kannatustaan pelkän jumalallisen ilmoituksen voimalla, vaan vaatii aina legitimoivia siirtoja tuekseen. Lutherin oppi vastarinnasta pidättymisestä oli siten tietoisesti suunnattu maallisen hallitusvallan käyttäjille, jotka halusivat päästä eroon kirkon sekaantumisesta heidän hallituksensa asioihin.

Tästä huolimatta ei ole vaikea kuvitella, että Speierin *Reichstagin* jälkeen olisi ollut hyvinkin mahdollista, että Luther olisikin päättänyt omaksua marttyyrin roolin. Näinkin menetellen hän olisi saanut nimensä historiankirjoihin, yhdessä Jan Husin ja muiden epäonnistuneiden uskon reformoijien kanssa. Skinnerin mukaan luterilaisuus oli tuohon ajankohtaan mennessä saavuttanut vahvan tuen ruhtinailta, joilla oli siinä kullakin omia valtaosuuksiaan pelissä, niin että he eivät olleet valmiita uhraamaan valtaansa. Ruhtinaat ottivatkin poliittisen johtoaseman luterilaisessa 'liikkeessä' ja

päätivät, että oppia vastarinnasta pidättymisestä ei tule noudattaa *ad absurdum*, toisin sanoen luterilaisten ei tule tehdä poliittista itsemurhaa. He ymmärsivät, että jos teologisella opilla on poliittisesti tuhoisia johtopäätöksiä, on parempi muuntaa oppia kuin noudattaa sitä sokeasti. Mikään oppi ei voi olla niin korvaamaton, että se tulisi hyväksyä poliittisista seurauksistaan riippumatta. Poliittisen ajattelun 'modernisuus' Skinnerin teoksen otsikossa voidaankin tulkita yhdeksi ilmaukseksi poliittisen elämän prioriteetista poliittiseen ajatteluun verrattuna, toisin sanoen siihen että reformaatio merkitsi katkosta suhteessa politiikkaan, joka oli valmis toimimaan teologian palkkapiikana.

Tämä käänne vastaa myös Skinnerin käsitystä, jonka mukaan teoriat eivät ole enempää pelkkiä näennäisilmiöitä (*epiphenomena*) kuin myöskään toimintaa määrittäviä direktiivejä, vaan pikemminkin välineitä politiikan legitimoinnille.⁹ "Itse poliittinen elämä" mahdollisti sen, että luterilaiset poliittiset johtajat kykenivät kohtaamaan tilanteen, jota ei ollut lainkaan otettu huomioon silloin kun Luther muodosti oppinsa, ja josta ei ollut myöskään olemassa mitään ennakkotapauksia. Heille luterilaisesta opista luopuminen sisälsi vaaroja, ja heidän oli myös otettava huomioon se, että Luther ja hänen teologiset tukijansa saattoivat torjua opin revision ja sulkea heidät teologisesti luterilaisuuden ulkopuolelle. Näinhän oli käynyt Lutherin opin revisioijille 1520-luvun talonpoikaiskapinassa.

Tällainen oli siis se umpikuja, josta luterilaiset ruhtinaat ja heidän neuvonantajansa etsivät ulospääsyä. Heille tuli siis kysymykseen ainoastaan Lutherin opin muuntaminen. Tämä muuntaminen ei voinut olla mitään mielivaltaista tai yhteen tilanteeseen *ad hoc* sovitettua, vaan tarvittiin poliittista siirtoa, joka rajoitti opin tarkistuksen koskemaan ainoastaan poikkeuksellisia tilanteita. Se mitä ruhtinaat ja heidän poliittiset neuvonantajansa esittivät, koskee, Skinnerin omaa ilmausta käyttäkseni, opin sovel-lusalaa (*range of reference*),¹⁰ siten että he muunsivat alkuperäistä tulkintaa Lutherin opin ehdottomasta yhteensovittamattomu-

desta sellaisen politiikan kanssa, joka mahdollistaisi esivallan vastustamisen.

Skinnerin ideana on lisäksi korostaa sitä, että luterilaiset ruhtinaat eivät sitoutuneet tiettyyn, Lutherin alkuperäisen opin kanssa mahdollisimman helposti yhdistettävissä olevaan konseptioon, vaan he päinvastoin kokeilivat kahta erilaista juridista mahdollisuutta, joita he arvioivat poliittisen tarkoituksenmukaisuuden kriteerillä. Toinen näistä oli turvautuminen niihin resursseihin, joita keisarikunnan 'perustuslaki' sisälsi, toinen taas vetosi siviilioikeuden hätätilapykälään. Ruhtinaiden ei tarvinnut sitoutua kumpaankaan näistä, vaan molempia periaatteita saatettiin soveltaa sen mukaan mitä tilanne näytti poliittisesti vaativan. Skinnerin mukaan molemmilla tulkinnoilla oli teoreettiset heikkoutensa, ja ne olivat vastavasti alttiita vastakritiikeille. Tärkeää kuitenkin oli, että tällaisten teoreettisten välineiden käytettävyys oli riittävä opin tarkistus ja takasi sen, että luterilaisuus poliittisena 'liikkeenä' asetettiin luterilaisen uskon yläpuolelle. Poliittista tukea luterilaisuudelle ei voitu määrittää pelkäksi opin hyväksymisen tai hylkäämisen kysymykseksi.

Käyttäen Skinnerin myöhempiä sanastoa voi myös katsoa, että se 'modernisuus', joka sisältyy poliittisen 'liikkeen' etusijaan oppiin nähden, on tulkittavissa ilmaukseksi siitä, mitä Skinner myöhemmin kutsuu renessanssin retoriseksi kulttuuriksi.¹¹ Uudella uskonnollisella opilla oli mahdollisuutensa ainoastaan, jos se saavutti poliittista tukea. Kun luterilaiset joutuivat kriisiin, he selviytyivät siitä siten, että poliittinen 'liike' asetettiin etusijalle uskoon nähden käyttämällä sellaisia retorisia strategioita, jotka sallivat opin tarkistamisen. Näin tekemällä luterilaiset vahvistivat ainakin joitakin tilanteessa käytettävissä olevia valtaosuuksiaan, asian Weberin termin ilmaistakseni.

Legitimointi ja innovointi

Lisää johtopäätöksiä Skinnerin teesistä voidaan tehdä toisesta *The Foundations* -teoksen johdannosta esitetystä periaatteesta.

Thus the problem facing an agent who wishes to legitimate what he is doing at the

same time as gaining what he wants cannot simply be the instrumental problem of tailoring his normative language in order to fit his projects. It must in part be the problem of tailoring his projects in order to fit the available normative language.¹²

Toisin sanoen se ongelma, jonka toimija kohtaa halutessaan legitimoida sitä mitä hän on tekemässä samalla kun hän saavuttaa sen mitä hän haluaa, ei ole yksikertaisesti normatiivisen kielen räätälöinnissä yhteensopivaksi hänen projektiansa kanssa. Sen täytyy osittain olla myös ongelma yhdistää toimijan projektit hänen käytettävissään olevaan normatiiviseen kieleen.

Tämäkin sitaatti viittaa Skinnerin näkemykseen legitimoinnista poliittisen teoretisoinnin avainongelmana, jota mikä tahansa toiminta vaatii saavuttaakseen sen hyväksynnän ja tuen, jota vaaditaan jotta tuo toiminta olisi poliittisesti merkittävää.¹³ *The Foundations* -teoksen siteeratussa kohdassa Skinner esittää aikaisempaa selkeämmin sen, että legitimointi on kaksisuuntainen ongelma. Yhtä tärkeää kuin jo hyväksytyn projektin legitimointi on myös itse projektien sellainen muuntaminen, että sen legitimointimahdollisuudet kohentuvat. Juuri näinhän saksalaiset protestanttiset ruhtinaat menettelivät suhteessaan luterilaisuuteen, kun he muuntivat uskomuksiaan voidakseen vahvistaa poliittista asemaansa.

Yleisemmin puhuen tässä näyttäytyy se, että poliittisen elämän ja poliittisen teoretisoinnin erolla voi pelata kahteen suuntaan.

8. Skinner (1978, II) 14–17.

9. Quentin Skinner (1974b) "Some Problems in the Analysis of Political Thought and Action", *Political Theory* 2, 277–303.

10. Vrt. Quentin Skinner (1979) "The Idea of a Cultural Lexicon", *Essays in Criticism* 29, 205–224.

11. Ks. Skinner (1996).

12. Quentin Skinner (1978), "The Foundations of Modern Political Thought, Vol. 1, *The Renaissance*, Cambridge: CUP, xii–xiii).

13. Ks. Quentin Skinner (1973) "The Empirical Theorists of democracy and Their Critics. A Palgoue on Both Their Houses, *Political Theory* 1, 287–304; Quentin Skinner (1974a) "The Principles and Practice of Opposition: The Case of Bolingbroke versus Walpole", *Historical Perspectives*, toim. N. McKendrick, London: Europa Publications, 93–128; Skinner (1974b).

Tämä myös relativoi erottelua sikäli, että teoreetikoilta edellytetään poliittisten toimijain tilanteen ja sen analyysikielten tuntemusta ja poliitikoilta edellytetään sen tunnustamista että politiikan teoretisointi muodostaa olennaisen osan itse poliittista toimintaa.

Skinnerin teesin tunnetuimpia johtopäätöksiä tutkimuksen käytännölle on se, että hän kyseenalaistaa vahvan rajan systemaattisten ja tilannekohtaisten kirjoitusten välillä, olipa kysymys yhden kirjoittajan tuotannosta tai tietyn aikakauden ajattelusta. Vastoin sovinnaisia poliittisen ajattelun historioteoksia Skinner ei tarjoa lukijalle mitään yleiskuvaa tarkemmin käsittelemiensä kirjoittajien, esimerkiksi Machiavellin tai Bodinin, 'mestari-teoksista'. Päinvastoin hän lukee myös kirjoittajien laajempia teoksia retorisisi siirtoina ("moves in argument"), interventioina ajankohtaisiin kiistoihin. Toki kirjoittajan ja tekstin etäisyys poliittisten toimijain akuutteihin kiistakysymyksiin voi olla suurempi tai pienempi ja on olemassa lukuisia tapoja, joilla teorit voivat toimia interventioina päivänpolitiikkaan. Systemaattisten tai arkkitehtonisten teosten kirjoittamista voidaan käsitellä yhtenä mahdollisena retorisisena välineenä legitimoida tiettyä kantaa tai näkemystä poliittisissa kamppailuissa. Skinner viittaa kuuluisaan hugenottipamflettiin *Vindiciae, contra tyrannos* esimerkkinä siitä, kuinka systemaattinen esitystapa voidaan myös valita politiikan välineeksi akuutissa eksistentiaalisessa kriisissä.

Ei siis ole mitään periaatteellista perustetta sille, miksi systemaattiset traktaatit olisivat parempi poliittisen teoretisoinnin muoto kuin yhteen avainkysymykseen kohdistetut pohdinnat. Vastaavasti kärsivällisyyttä ja pitkää kirjoitusprosessia vaativilla töillä ei ole mitään automaattista etusijaa verrattuna pamfletteihin, jotka ovat nousseet tilanteen vaatimuksista käsin, kuten on laita niiden neuvonantajien kirjoitusten, jotka kirjoitettiin protestanttisten ruhtinain tilaustyönä. Skinneriläinen "innovoiva ideologi"¹⁴ on harvoin henkilö, jonka mukaan olisi viisasta kirjoittaa esimerkiksi uusi tulkinta sivilisaation alkuperästä. Juoni on pikem-

minkin sellaisen näkökulman konstruoinnissa, joka mahdollistaa ajankohtaisen kiistan näkemisen uudessa valossa. Kokonaisen vastasysteemin muodostaminen voi vaatia sekä liikaa aikaa että liikaa myönnytyksiä vanhoille ajatustavoille, jotta sitä voisi käyttää poliittisesti käyttökelpoisen uuden pelivarauksen avaamiseen. Poliittisen ajattelun tutkimuksessa meidän tulisikin suunnata huomio yksittäisiin mutta strategisesti ratkaiseviin siirtoihin, tai näiden yhdistelmiin, jotka mahdollistavat koko poliittisen asetelman muuntavan uuden perspektiivin konstruoinnin. Samoin on mahdollista harjoittaa Skinnerin tyyliin kadotettujen aarteiden esiin nostamista.¹⁵ Näin tehtäessä voidaan saada näkyviin myös sellaisten näkökulmien arvo, joita aikalaiset aliarvioivat tai jättivät kokonaan käsittelemättä. Tällainen epäsuosio ei suinkaan riitä sulkemaan pois sitä mahdollisuutta, että jos ehdotuksia olisi käsitelty tosissaan, niillä olisi myös ollut ainakin jonkinasteinen tilaisuus muuntaa koko aikakauden väittelyn ehtoja.

Esimerkki luterilaisista viittaa kiireen merkitykseen tilanteessa, jossa toimijoilta vaaditaan oman ajattelunsa uudelleenarviointia. Tämä ei välttämättä edellytä äkillistä ja harkitsematonta siirtymistä kannanotosta toiseen, mikä epäilemättä olisi omiaan johtamaan liian nopeisiin päätelmiin. Kiireellisyyttä tulisi pikemminkin käsitellä poikkeuksellisena tilanteena, joka haastaa toimijoita katkaisemaan joitakin traditioita, konventioita, tapoja, olettamuksia ja julklausumattomia käsityksiä, jotta heillä olisi paremmat mahdollisuudet löytää ulospääsyeiteitä poliittisesta umpikujasta. Samoin kuin helposti ohimeneviä *kairos*-tilanteita, tällaisia kriisitilanteita ei voi suunnitella etukäteen. Umpikujan kokemus voidaan kuitenkin kääntää tilaisuudeksi vakiintuneiden käsitysten revisointiin ja uusiin käsitteellisiin kokeiluihin. Poliitikon yhtenä tunnusmerkkinä voidaankin pitää kykyä tarttua tilaisuuteen, löytää uusia pelimahdollisuuksia myös tilanteista, jotka näyttävät toivottomilta.

Periaate, jonka mukaan poliittinen elämä asettaa ongelmat politiikan teoreetikolle, voidaan tietyissä tilanteissa tulkita myös

siten, että poliittisesti toivottomat tilanteet saattavat mahdollistaa tutkijalle keskittymisen pitkän aikavälin tutkimukseen, joka ei olisi muuten ollut mahdollinen. Saksalaisjuutalainen filologi Victor Klemperer joutui natsien painostuksen vuoksi luopumaan professuuristaan Dresdenissä ja siihen liittyvästä sosiaalisesta elämästä. 1930-luvun puolessavälissä, jolloin hänellä oli vielä pääsy kirjastoihin eikä hänen liikkumisvapauttaan rajoitettu, hän keskittyi tutkimukseen ranskalaisesta valistuksesta. Klemperer kirjoitti päiväkirjaansa 10. tammikuuta 1937, että tästä tulee paras kirjani: ”Dies wird mein bestes Buch.”¹⁶ Hän tiesi jo, että teos voidaan julkaista vasta natsien valtakauden jälkeen, jos koskaan. Poliittista elämää voidaan tämän mukaisesti tulkita myös tavalla joka johtaa kirjoittajan käsittelemään aiheita, jotka ovat vastakkaisia olemassaolevalle tilanteelle. Niinpä kannattaakin aina kysyä, millainen yhteys teoksella on ajankohitaiseen tilanteeseen.

Tämän jälkeen on aiheellista viitata siihen yhteyteen, joka on Skinnerin *The Foundations* -teoksen ja aikakauden poliittisen elämän välillä. Skinnerin alkuperäinen suunnitelma oli esipuheen mukaan kirjoittaa useita vuosisatoja kattava ”survey” tai ”outline” poliittisen ajattelun historiasta, mutta hän oli pakotettu luopumaan tästä ja kirjoitti sen sijasta *The Foundations of Modern Political Thought*. Teoksen kirjoittamisen mahdollisista yhteyksistä aikakauden politiikkaan otan tässä esille vain kaksi varsin ilmeistä tarkastelutasoa.

Voidaan kysyä sitä, millainen poliittinen ulottuvuus sisältyy politiikan teoreetikkojen omiin aktiviteetteihin. Kuten uskonnollisia reformoijia, myös nykyajan akateemisia teoreetikkoja voidaan kohdella poliitikkoina. Me kaikki olemme pakotettuja toimimaan poliitikkoina ainakin siinä suhteessa, että me kaikki olemme mukana kritiikin, kiistämisen, provosoinnin tai keksimisen prosessissa, mikä samalla merkitsee laajalti hyväksytyjen teorioiden legitiimisyyspurkamista, asettumista teoriakiistoihin kollegojen kanssa sekä osallistumista akateemisiin kamppailuihin rahoituksesta, julkaisuisista, nimityksistä, resurssien jaosta sekä ole-

mista osallisena oppituijien, laitosten, tiedekuntien ja yliopistojen välisissä ristiriidoissa. Taito käyttää politikoinnissa erilaisia retorisia tyyliä ja legitimoinnin strategioita on kiistämätön edellytys myös politiikan tutkijalle. Tiettyyn rajaan saakka teoreetikko voi oppia poliittisten toimijain käytännöistä omistakin toimistaan, sillä edellytyksellä että hän myöntää kulloistenkin käytäntöjen olevan vahvasti kontingentteja ja kontekstiin sidonnaisia, ja että akateemiselle poliitikolle asetetut vaatimukset ovat provinsiaalisia suhteessa muihin poliitikkoihin. Kun arvioidaan Skinneriä ja hänen *The Foundations* -teostaan, meidän on aiheellista muista häntä myös menestyksekkäänä akateemisena poliitikkona.

The Foundations -teos voidaan lisäksi nähdä politiikan puolustuspuheena. Skinner oli, kuten nyttemmin on tunnettua,¹⁷ omassa nuoruudessaan ”ideologian kuolema”- ja ”depolitisoituminen”-teesien ankara kriitikko. Vaikka intellektuaalinen ilmasto 1970-luvulla olikin aivan toisenlainen, jo teoksen jäsentelystä voidaan jäljittää spesifi poliittinen luentatapa. Skinner tuo näkyviin renessanssin ja reformaation ajattelussa sellaisen poliittisen ulottuvuuden, johon traditiionaalinen aatehistoria oli kohdistanut aivan riittämätöntä huomiota. Kielellisen toiminnan perspektiivi, joka yhdistää käsitteiden revisiot akuutteihin kiistakysymyksiin poliittisten tapahtumien ympärillä, sekä ilmeinen sympatia häviäjien historialle, viittaavat Skinnerin tapaan lukea ajattelun historiaa poliittisesti. Tämä näkökulma sävyttää Skinnerin koko myöhempääkin tuotantoa.

Poliitikkojen tunnustaminen teoretikoiksi

Skinnerin *The Foundations* -teoksessa puolestama teesi poliittisen elämän ensisijaisu-

14. Vrt. erit. Skinner (1974b).

15. Quentin Skinner (1998) *Liberty before Liberalism*, Cambridge: CUP, 112.

16. Viktor Klemperer (1995) *Tagebucher, osa 1, 1933–1941*, Berlin: Aufbau, 329.

17. Quentin Skinner (2002a) ”On Encountering the Past. An Interview with Quentin Skinner by Petri Koikkalainen and Sami Syrjämäki 4.10.2001”, *Finnish Yearbook of Political Thought* 6; Palonen (2003) luku 2.

desta politiikan teoreetikolle on siirto, jolla on myös vähemmän ilmeisiä implikaatioita. Seuraavassa suuntaan huomioni yhteen näistä, nimittäin siihen, että Skinnerin harjoittama poliittisen ajattelun tutkimus ei ole vain johdatusta politiikan tutkimukseen, vaan näkökulma tuohon tutkimukseen itseensä. Toisin sanoen, Skinner ei ainoastaan tarjoa uusia valtaosuuksia politiikan teoreetikoille vaan hän sekoittaa muidenkin politiikan tutkijain kuvioita. Suuntaamalla huomio politiikkaa koskevaan teoreetisointiin voidaan sanoa myös jotakin spesifiä ja tärkeää itse poliittisen elämän käytännöistä. Tässä suhteessa politologit ja historioitsijat ovat harvoin ottaneet Skinnerin haastetta vakavasti. Esitykseni loppupuoliskon käytän eksplikoimaan joitakin siirtoja, jotka skinneriläisestä perspektiivistä murentavat jakoa politiikan teoreetikkojen ja muiden politiikan tutkijain välillä.

Traditionaaliset hallitsijain neuvonantajat, arvovapaudesta kiinni pitävät akateemiset teoreetikot ja avoimesti puolueelliset modernin *think-tankit* näyttävät olevan samoilla linjoilla siinä, että heillä harvoin on sellaista mielikuvitusta, jota tarvittaisiin konkreettisiin tilanteisiin kytkeytyviin poliittisiin ajatuskokeisiin. Ajatellaan vaikka sellaisten käsitteiden kuin federalismi ja parlamentarismi siirtämistä Euroopan Unionin kaltaisille ylikansallisille pelikentille. On ilmeistä, että kaikki merkittävät ehdotukset EU:n uudistamiseksi ovat poliitikkojen tekemiä. Ehkäpä tämä on taas yksi ilmaus poliittisen elämän ensisijaisuudesta politiikan teoriaan verrattuna.

Legitimointiprosessin kaksisuuntaisuus merkitsee sitä, että sekä poliittinen käytäntö että teoretisointi politiikasta voivat toimia lähteinä poliittisille innovaatioille tai uudelleen orientoitumisille. Vaikka teoreettisista oivalluksista ei koskaan voi 'johtaa' poliittisia johtopäätöksiä, ne voivat toimia lähteinä poliittisen projektin uudelleen ajattelulle. Analogioiden heuristinen käyttö, metaforien, trooppien ja figuurien siirto yhteydestä toiseen, ajatuskokeisiin turvautuminen ja ideaalityyppien konstruktio ovat esimerkkejä ihmistieteellisistä ajattelutyyleistä, jotka voivat inspiroida pohdintaa peri-

aatteista, policyistä ja käytännöistä poliitikkojen parissa. Ratkaisu siitä, käytetäänkö näitä kuvioita, miten ja kuinka pitkälle, jää poliitikolle. Poliitikon oivallusten tilannesidonnainen luonne voi koskea sekä projektien että niiden legitimoinnin konstruktioita tai revisiota. Argumentointi Euroopan liittovaltion puolesta saattaa vaatia joko uusia federalismin tyyppisiä tai uusia perusteluja federalismille. Molemmat voidaan suhteuttaa oivalluksiin jotka nousevat esiin äkillisesti muodostuvien tilanteiden yhteydessä.

Teesini mukaan yksi politiikan tutkimisen 'skinneriläisen kumouksen' julkilausumattomia johtopäätöksiä on se, että laajalle levinneestä akateemisesta poliitikkojen halveksinnasta on luovuttava. On aika ottaa heidän toimintansa, puheensa ja ajattelunsa vakavasti. Meidän ei tule ainoastaan, kuten Skinner tekee, lukea teoreetikkoja poliitikkoina, vaan siirtyä myös asian kään- töpuolelle, lukea poliitikkoja teoreetikkoina.

Poliitikon käsite on tässä ymmärrettävä historiallisena ideaalityyppinä weberiläisessä mielessä. Tähän ideaalityyppiin mahtuu koko joukko muunnelmia eri suhteissa, kuten päätoiminen, osa-aikainen ja tilapäis-poliitikko sekä politiikasta elävä ja poliitikalle elävä poliitikko.¹⁸ En siis tarkoita poliitikolla yhtä ammattia muiden joukossa, vaan pikemminkin henkilöä, joka käsittelee elämän erilaisia tilanteita taitavan poliitikon tavoin. Kuten jo mainitsin, poliitikolle asetetut tiedolliset ja taidolliset vaatimukset ovat myös edellytyksiä akateemiselle poliittiselle teoretisoinnille nykyajan maailmassa, missä ei ole olemassa mitään valmiita tukiverkostoja tällaiselle teoretisoinnille.

Tilanteen kiireellisyyden kriittinen käyttö voi toimia lähtökohtana tarkastelulle poliitikon erityisistä mahdollisuuksista politiikan teoretisoijana. Tämä sisältää retorisen uudelleen kuvauksen siitä, mitä politiikan teoretisoinnilla ymmärretään. Se edellyttää ennen muuta sen syvälle juurtuneen vaatimuksen hylkäämistä, että teoriaa tai tietoa on vain se mitä pidetään yleispätevänä, ajattomana tai invarianttina. Vakiintuneilta politiikan teorian tyyteiltä puuttuu usein välineitä sen käsittelemiseen, mikä on singu-

laarista, ajallista, hetkellistä, paikallista ja historiallista, sanalla sanoen kontingenttia. Sofistiset ja retoriset ajatustyylit ovat tässä suhteessa poikkeuksia, ja niihin Skinner suuntaakin huomionsa etsiessään välineitä sen ymmärtämiseksi, miten poliitikot ”käsittelevät kontingenttia tapahtumaa”, kuten John Pocock on ilmaissut asian.¹⁹

Poliitikkojen harjoittama teoretisointi on siten ennen muuta suhteessa niiden tilanteiden poliittiseen luentaan, joita he kohtaavat toiminnassaan. Teoretisointi siitä mikä on kontingenttia on edellytys sen ymmärtämiseksi, että ammattimaiset poliitikot voivat olla muita parempia tämäntyyppisten tilanteiden identifoinnissa ja arvioinnissa. Poliitikon erityisen pätevyyden ensimmäinen ulottuvuus voidaankin tämän mukaisesti tunnistaa heidän kyvyssään erottaa erilaisia tilannetyyppejä, etenkin sen suhteen millainen on tilanteelle tunnusomainen kontingenssin laatu ja aste. Voidaan esimerkiksi puhua kontingenssista tilanteen muutettavuuden asteen suhteen. Tässä suhteessa voidaan erottaa toisistaan ohimenevän mahdollisuuden, poikkeuksellisen tilaisuuden, prosessin käännekohdan sekä noudatetun policyn tai vallitsevan historiallisen tendenssin katkaisun kontingenssityypit. Poliitikolla ei tietenkään ole tällaista valmista typologiaa käsillä, mutta juuri siksi että hän on poliitikko, hänellä on tuntuma analysoida uutuuden erityistä luonnetta kulloinkin käsillä olevassa tilanteessa. Poliitikon pätevyyden olennainen osa muodostuukin siitä että hän on alttiina oppimisprosessille tilanteiden toistumisen ja ainutkertaisuuden arvioimiseksi. Poliitikon toimet ja ratkaisut ovat merkittävästi tämäntapaisten tilanteiden arvostelukyvyn sävyttämiä.

Toinen ulottuvuus poliitikon kompetenssia voidaan nähdä siinä mitä kutsun kiistämisen mielikuvitukseksi. Jos otetaan, Skinnerin tavoin, että konflikti ja kiista ovat sekä kiertämättömiä että arvokkaita ulottuvuuksia poliittisessa elämässä, ei ole vaikea ymmärtää että poliitikon on aina suhteutettava omat arvionsa vastustajiensa ja kilpailijoidensa arvioihin. Tilanteen kiireellisyys voi saada kekseliään poliitikon pohtimaan sellaisia kysymyksiä kuin onko hän liian

helposti allekirjoittanut vastapuolen tilanneanalyysin siitä mikä on mahdollista tai legitiimiä. Tämäntapainen ajattelu haastaa poliitikkoa etsimään vaihtoehtoja vakiintuneiden määritelmien ulkopuolelta sekä arvioimaan sitä, millaisia pelitiloja näin menettellen voidaan avata. Poliitikolle kaikki konsensuksen vaatimukset näyttävät epäilyttäviltä, ja silloin kuin jokin seikka esitetään vastaansanomattomana, ”inexpugnable”, kuten Skinner siteeraa Hobbesia,²⁰ poliitikko ottaa tämän haasteena sille, miten hän voisi kiistää tuon asian. Walter Bagehot käyttää 1861 kirjoitetussa esseessään silloista finanssiministeriä William Gladstonea esimerkkinä poliitikon asenteesta valmiiden identifiointien purkamisesta. ”If anyone on either side of the House is bold enough to infer anything from anything, Mr Gladstone is ready to deny that the inference is correct – to suggest a distinction which he says is singularly important – to illustrate an apt subtlety which, in appearance at least, impairs the validity for the deduction”.²¹ (Jos joku kummalla puolella alahuonetta tahansa on kyllin rohkea päättelemään jostakin jostakin, Mr. Gladstone on valmis kiistämään tämän päättelyn korrektiuden, ehdottamaan erottelua, jota hän pitää ratkaisevan tärkeänä, havainnollistamaan osuvaa hienoutta, joka ainakin näyttää kiistävän deduktion pätevyyden).

Poliitikkona voi lisäksi pitää henkilöä, joka on tavallista valmiimpi käsittelemään tilanteeseen sisältyviä paradokseja. Poliitikon tulee osata analysoida tilanteita, joissa toiminnan vaihtoehdot ovat normatiiviselta lataukseltaan kaksiarvoisia tai sellaisia, että niitä ei voida yksiselitteisesti asettaa paremmuusjärjestykseen. Weberin muotokuva poliitikosta formalisoi käsitteellisesti

18. Max Weber (1919), ”Politik als Beruf”, *Max-Weber-Studieausgabe 1/17*, Tübingen: Mohr (1994), 35–88; vrt. Kari Palonen (2002) *Eine Lobrede für Politiker. Kommentar zu Max Weber's 'Politik als Beruf'*. Opladen: Leske+Budrich.

19. J. G. A. Pocock (1975) *The machiavellian Moment*, Princeton: Princeton UP, 156.

20. Skinner (1996) 300.

21. Walter Bagehot (1965) *Historical Essays*, New York: Anchor Books, 250.

poliitikon tilanteelle tunnusomaista vaihtoehtoisten orientoitumistapojen paradoksaalista käsittelyä. Weberin tunnettu poliitikolle asetettavien vaatimus triadi – *Leidenschaft*, *Verantwortungsgefühl*, *Augenmass* [intohimoinen omistautuminen asialle, vastuullisuus, silmämääräinen arvostelukyky] – koostuu vaatimuksista jotka ovat samalla kertaa kiertämättömiä ja yhteensovittamattomia. Poliitikko ei ole se joka hylkää yhden näistä voidakseen edistää kahta muuta. Poliitikko on pikemminkin henkilö, joka yrittää luoda näistä persoonallisen yhdistelmän, täysin tietoisena siitä että tämä on mahdotonta, mutta että poliitikon kutsuun kuuluu taito pelata tällä mahdollisuudella.²²

Ymmärrys käytettävissä olevan ajan rajallisuudesta on yhtä keskeinen poliitikolle asetettava vaatimus. Tilaisuuden kiireellisyys sallii hänen ymmärtää sen, että kysymysten punninnan tulee päättyä tietyn ajan jälkeen ja toimijain tulee siirtyä ratkaisuvaiheeseen. Olennaista on ettei ole olemassa mitään sääntöä sille, milloin tämä tulee tehdä. Poliitikon juonena on pikemmin muodostaa toisen asteen tilannearviointeja siitä, kuinka paljon aikaa sallitaan kysymyksen punninnalle ja milloin siirrytään ratkaisuun. Tästä näkyy myös se, että politiikassa aika ei ole vain toimintaa rajoittava taustatekijä vaan itse pelin väline.²³ Taito käsitellä rajattua aikaa korostuu erityisesti parlamentaarisisissa järjestelmissä, joissa vaalit asettavat parlamentaarille politiikalle aikarajan ja parlamentin menettelytavat organisoidaan jakamalla aika erilaisten puheen ja muun toiminnan muotojen kesken.²⁴

Olen esittänyt joitakin eksplikointeja poliitikkojen tilanteen erityisyydestä. Ne auttavat ymmärtämään poliitikkojen tilannetta sekä keskustelemaan siitä, miten ja miksi poliitikot voivat sisältä päin organisoida joitakin poliittisen elämän käsitteellisiä vaatimuksia. Näin on periaatteessa mahdollista ymmärtää poliitikkoja paremmin kuin mitä he itse osaavat tehdä, erityisesti joidenkin heidän tilanteensa formaalisten ulottuvuuksien suhteen. Tätä kaikkea tulisi tietysti käsitellä Skinnerin tavoin kontekstuaalisesti ja historiallisesti, ja monet näistä oivalluksis-

ta eivät vielä olleet reformaation ajan saksalaisten ruhtinainden käytettävissä. Joka tapauksessa poliitikolle asetettavat vaatimukset voivat täsmentää sitä, *kuinka* poliittinen elämä asettaa kysymyksiä politiikan teoreetikoille. Samoin on mahdollista täsmentää sitä *kuinka* poliitikot voivat, erityisesti kriisitilanteissa, tahtomattaan joutua toimimaan itse 'teoreetikoina' voidakseen selkeyttää tilannetta ja luoda uutta pelivaraa toiminnalleen jos vain mahdollista.

Tämänkaltaisilla ideaalittyypeillä politiikan arvostelukyvyistä voi olla oma arvonsa historialliselle analyysille, välineenä ymmärtää paremmin menneiden tai nykyisten poliitikkojen outoja siirtoja. Jos tutkijalla on käsitys siitä, millaisia erityisiä pätevyyskäsitteitä poliitikolla on käytettävissään, tämä voi auttaa tekemään hypoteeseja heidän intentioistaan, projekteistaan tai legitimoimisen strategioistaan. Historiallista tutkimusta tällaiset pohdiskelu auttavat parhaiten silloin kun lähteet vaikenivat ja tutkija joutuu päätelemään *e silentio*. On tietysti selvää, että poliitikot eivät tavallisesti reflektoi omaa toimintaansa etukäteen eivätkä raportoi siitä jälkikäteen, ja silloinkin kun he näin tekevät, heidän itseymmärrystään ei voi ottaa sellaisenaan.

Tästä huolimatta voidaan tehdä päätelmä, että silloin kun poliitikkoja kohdellaan tilanteita arvioivina 'teoreetikoina', heidän puheensa ja kirjoituksensa ansaitsevat yhtä vakavaa huomiota kuin muukin kirjallisuus politiikasta. Näin on erityisesti kun tutkitaan poliittista ajattelua ja sen historiaa. Jos poliittinen elämä asettaa ongelmat politiikan teoreetikolle, kiertämätön lähtökohta tutkimukselle on se mitä ne, jotka toimivat korostetun poliittisesti, sanovat omasta toiminnastaan. Niin fragmentaarisia ja puolueellisia kuin nämä puheet ja kirjoitukset usein ovatkin, poliittiset toimijat itse ovat, *ceteris paribus*, henkilöitä, jotka parhaiten osaavat kuvata omia poliittisia siirtojaan, vaikka teoreetikot voivat ehkä ymmärtää paremmin sitä, mikä poliittinen merkitys näillä siirroilla voi olla.

Teoreetikon erityinen vaikeus onkin löytää sellaisia poliittisia siirtoja, joita enempää toimijat kuin heidän aikalaisensakaan

eivät ehkä ole pitäneet erikoisina, mutta jotka silti saattoivat olla uusia suhteessa ajankohtaisiin kiistoihin tai sisältää katkoksen suhteessa traditioihin ja konventioihin. Kun tämä tunnustetaan, voidaan ymmärtää paremmin, kuinka poliittiset toimijat ovat koko ajan osallisia käsitteellisissä muutoksissa, jotka usein ovat täysin julkisia, esimerkiksi osia puheista parlamentissa. Tutkijain vaikeus on erottaa innovatiiviset tai subversiiviset puheteot loputtomien muiden joukosta, ja olisikin aihetta kehittää erityisiä menettelyjä tämän identifioinnin helpottamiseksi. Mahdollisesti tekstien käytettävyyssähköisessä muodossa voisi helpottaa tällaisten käsitteellisten revisioiden tunnistamista. Sen ymmärtäminen, että pätevyydeltään ensiluokkaiset poliitikot eivät välttämättä ole niitä, jotka menestyvät, on toinen edellytys sille salapoliiisyydelle, mitä poliitikkojen lukeminen teoreetikoina edellyttää.

Mitä ”poliittinen elämä” tarkoittaa?

Skinnerin teesiin sisältyy siis ohjelma sen retoriseksi revisioksi siitä, minkä tulisi olla poliittisen teoretisoinnin kohteena. Viimeinen väitteeni tässä on, että tähän sisältyy myös muutos suhteessa vakiintuneeseen käsitykseen siitä, mitä ”poliittisella elämällä” tarkoitetaan.

Anglofonisessa akateemisessa julkisessa keskustelussa näyttää usein itsestään selvältä, että poliittinen elämä viittaa julkiseen sfääriin, ”polity” on jotakin mikä on analogista esimerkiksi kulttuurin tai talouden sfäärille. Se mikä on ”poliittista” näyttäytyy problemaattiselta vain rajatapauksissa. Silloinkin kun tutkitaan politiikkaa toimintana, sen hiljaisesti oletetaan tapahtuvan tämänkaltaisen polity-sfäärin sisäpuolella.

Ongelmallista tässä oletuksessa on että polity-sfääristä puhuttaessa puhutaan pikemminkin politiikan raameista ja ehdoista kuin siitä, millaista toimintaa politiikka on. Toisin sanoen, usein käy niin että juuri politiikka korostetun kontingenttina aktiiviteettina uhkaa kadota tai tulee näkyviin pelkkänä jäännösilmionä, osana sitä *fortuna*, josta ei voida sanoa mitään muuta kuin todeta sen olemassaolo. Tässä suhteessa monien poliitikkojen ja journalistien kirjoitukset näyttävät ylivoimaisilta suhteessa suureen osaan ammattimaista politologista tutkimusta.

Olen kutsunut ’Weberin momentiksi’ sitä edelliselle vastakkaista nominalistista näkemystä, jossa politiikan aktiiviteetin oma kontingenssi muunnetaan politiikan singulaarisuuden ymmärtämisen välineeksi (Palonen 1998).²⁵ Quentin Skinner on weberiläinen nominalisti metodologisissa kirjoituksissaan ja lisää weberiläiseen toiminnan teoriaan puheaktiteorian ja antiikin retoriikan resursit.²⁶ Tässä olen havainnollistanut sitä, että myös hänen teesinsä poliittisen elämän ensisijaisuudesta politiikan teoretikolle tulee ymmärtää nominalistisesti, politiikan aktiiviteetin ensisijaisuutena suhteessa polity-sfääriin. Tälle ominaisten sääntöjen ja kontrollien sijasta meidän tulisi suunnata huomionamme aktiiviteetin ilmauksiin, politikointiin ja politisointiin. ■

22. Weber (1919) 80–88.

23. Vrt. Reinhart Koselleck (1979) *Vergangene Zukunft*, Frankfurt/M: Suhrkamp, 321.

24. Vrt. Josef Redlich (1905) *Recht und Technik des Englischen Parlamentarismus*, Leipzig: Duncker & Humblot.

25. Kari Palonen (1998) *Das ’Webersche Moment’. Zur Kontingenz des Politischen*, Wiesbaden: Westdeutscher Verlag.

26. Vrt. Weberin retoristen strategioiden tulkinta Skinner (2002b), luku 8.